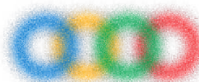

Sport

Tragedien som formet OL-dalen

Grufulle scener og rettferdighetskamp har satt sine spor der Norge har medaljefest.

Pål Strande Gamlemoen

p.al.strande.gamlemoen@
aftenposten.no

Noen dager er det som om man må gni litt ekstra for å søvnen ut av øynene når man våkner i Val di Fiemme. Det kan være svært så stille i fjellområdet.

I OL er stillhet og tåke byttet med skåling, skråling og tendenser til solskinn. Når lyset treffer fra riktig vinkel, er landskapet som hentet ut av et postkort.

Johannes Høsflot Klæbo & Co. har jublet for OL-gull på langrennsarenaen i landsbyen Tesero. Men det er ikke bare glede og skitradisjoner som kobles til dette stedet. OL-området er også formet av sorg.

De som kommer herfra, har kjempet sin helt egne kamp.

Norske utøvere feirer suksess i Val di Fiemme.

Foto: Stig B. Hansen

Skrekksener

Noen få kilometer unna dagens langrennsarena ligger landsbyen Stava. 19. juli 1985 hørte innbyggerne buldring fra oppe i dalen. En tykk sky med hvitaktig støv steg brått opp i luften.

Så kom døden i en fart på 90 kilometer i timen. I form av 180.000 kubikkmeter jord og gjørme. Skredet gikk 4,2 kilometer gjennom Stava og helt ned til Avisio-elvens bredder, knapt et steinkast unna der OL-utøverne går på ski i dag.

Dette skjedde ved lunsjtider, midt på sommeren. For mange var det umulig å komme seg unna.

Noen dager senere kom Italias president, Francesco Cossiga, til Stava for å støtte de rammede. Mens redningsmannskapene hakket løs på den stivnede gjørmen for å finne lik, ba Cossiga om rettferdighet.

– Det finnes ansvarlige for denne tragedien, sa han. De etterlatte kamper var i gang.

Industridemning kollapset

Det hadde vært gruvedrift i fjellsidene rundt Stava helt siden 1600-tallet. Her utvant de fluoritt av høy kvalitet. Mineralet brukes

blant annet til stålproduksjon.

Som del av utvinningsprosessen brukte man en historisk svært vanlig flotasjonsteknikk. Denne innebar at man brukte vann og kjemikalier til å separere fluoritten fra resten av bergartene. Når man gjør dette, oppstår store mengder vått, ubrukelig avfall. Derfor ble det bygget to avgangsdammer, innrammet av to demninger. Der havnet alt det våte avfallet.

Det økte produksjonsbehovet utvidet og hevet stadig disse dammene. På den katastrofale dagen kollapset den øverste demningen. Den tok med seg den neste.

– Det er flere årsaker til at dette skjedde. Først og fremst var strukturene bygget i en bratt skråning som var uegnet for dette formålet. Terrengnet var myrlendt, og det er selvfølgelig en stor ulempe når du skal bygge noe. Dette ble fullstendig ignorert, sier den italienske geologen Giovanni Tosatti.

I dag er han pensjonert. Men i 1985 var han blant dem som tok seg til rasområdet for å finne ut hvordan dette kunne skje. Senere sto han på de pårørendes side da saken havnet i retten. For oppgjørets time skulle komme.

Den dødelige jordmassen tok 268 menneskeliv. Foto: Stava 1985 Foundation Archive

Dømt

Det ble satt store spørsmålsteget ved kontrollen av demningene. Før 1985 hevdet selskapet bak gruvedriften at ting sto bra til.

I ettertid konkluderte flere eksperter med at demningene var dømt til å kollapse før eller siden. Det ble tatt ut tiltaler, og saken gikk sin vei i rettssystemet. Helt til Italias høyesterett.

Der ble ti personer dømt for uaktsomt drap og skyld i katastrofen. Blant disse var ansvarlige for byggingen og vedlikeholdet av den øverste dammen, gruvesjefene og provinsen Trentinos ansvarlige for kontroll av avgangsdammene.

Av diverse årsaker, blant annet betingede dommer, måtte ingen av de skyldige sone i fengsel. –

Det finnes ansvarlige for denne tragedien

Francesco Cossiga, Italias president, etter tragedien i 1985

Sport

Med ordentlig ledelse hadde ikke denne katastrofen skjedd, sier Tosatti.

Frykter nye hendelser utenfor Europa
Rettsprosessen skapte sinne, men den førte også til nye lover for avgangsdamper i Italia og EU. Tosatti føler seg relativt trygg på at vi ikke opplever nye hendelser

der. Men han er fortsatt urolig. - Etter Stava-katastrofen i 1985 har det vært 127 lignende hendelser over hele verden, der avgangsdamper har vært involvert. Det har resultert i 1300 døde.

Han nevner blant andre Brumadinho-katastrofen i Brasil for bare syv år siden. Over 260 mistet livet. - Det er et verdensomfat-

tende problem. Vi må sørge for at alle ansvarlige er klar over risikoene.

Tosatti skulle ønske at flere i Italia husket katastrofen. Også i Stava og Tesero finnes dem som ikke vil snakke om den. Men noen glemmer aldri dagen som endret OL-området for alltid.

Kilder: New York Times, Universitetet i Trento

En glad Tormod Frostad etter siste omgang. I bakgrunnen østerrikske Matej Svancer, som kapret bronzen.

Foto: Kirill Kudryavtsev / AFP / NTB

- Dette topper alt

På én uke har Tormod Frostad (23) gått fra dyp skuffelse til ellevill glede.

Camilla Vesteng, Yasmin Sunde Hoel, Mads Thygesen og Eirik Bjertnes Solbakken, VG

- **Dette her topper** alt jeg har opplevd før, sier pappa Per Frostad til VG etter at sønnen klinket til med OL-gull i Big Air-konkurransen i friski tirsdag kveld.

Samtidig var det en revansje av de sjeldne. Tormod Frostad har selv beskrevet hvor langt nede han var etter å ha endt sist i slopestyle-finalen forrige tirsdag - hvor Birk Ruud vant.

- Vi har latt ham være i fred, svarer mamma Anna Isabella Frostad på spørsmålet om hva familien har gjort for å løfte han fra slopestyle-skuffelsen.

En uke senere sveide Frostad inn til Norges 14. gull i årets vinterleker - to unna rekorden på 16.

- Det er veldig veldig gøy å stikke av med gullmedaljen, selv om det ikke gikk bra i slopestyle-finalen. Å få en revansje føles veldig godt. Jeg er egentlig bare superhappy. Nå blir det feiring, forteller Tormod Frostad.

- Han har hatt mye stang ut, så det var veldig gøy at han fikk det til nå, fortsetter mamma Frostad.

Ledet hele veien

Gjennom hele konkurransen ledet 23-åringen fra Bærum og med to elleville hopp så det ikke ut til at Frostad trengte å gjøre den tredje omgangen.

En etter en feilet i jakten på gullmedaljen, med da amerikanske Mac Forehand tok ledelsen i den tredje omgangen, måtte bærumsgrutten til pers igjen. Med alt presset på seg og et krav om å lande en høy poengsum, sviktet ikke

Frostad: 98,5 poeng og konkurransens høyeste score.

- Jeg var allerede helt i ekstase over min egen kjøring. Jeg skulle bare gjøre det så bra som mulig, og det funket, beskriver han om hoppet i siste omgang. - Vi makset skalaen. Jeg tror ikke jeg har fått så høy poengsum før. Jeg tenkte bare «Shit - takk!», fortsetter Frostad.

- Mye på ski

Tormod Frostad vokste opp rett ved Kirkerudbakken i Bærum - og ifølge lagkameratene er det ingen som står mer på ski enn den ferske olympiske mesteren.

- Jeg har ikke noe tall på det, men jeg tror mange kan skrive under på at jeg står mye på ski. Det kan jeg si sikkert, forteller hovedpersonen selv om egen dedikasjon. - Jeg har viet hele livet mitt til å stå så mye på ski. Jeg er veldig heldig som har fått lov til å stå så mye på ski som jeg har gjort, fortsetter han.

På den største scenen var det ingen som snurret bedre i luften enn Tormod Frostad. Men han beholdt bakkekontakten i gullintervjuene etterpå. Mens familien vekslet mellom ekstase og gråt, tok mannen bak Norges 14. gull i Cortina-OL det relativt rolig.

- Det er vanskelig å bli emosjonell av å ha hatt det gøy, svarer han på spørsmål om han kommer til å gråte etter OL-gullet.

- *Hvor mye har et OL-gull å si i kroner og høre?*

- Det blir spennende å se. Det spørs litt. Jeg vil helst bare stå på ski, svarer Tormod Frostad.

- *Blir man rik av det?*

- Man er allerede rik når man kan stå på ski hver dag, svarer han.